

Henryk Samsonowicz

ROMAN MICHAŁOWSKI – HISTORYK, BADACZ I NAUCZYCIEL

Niniejsza książka stanowi wyraz wdzięczności uczniów dla swego mistrza – Profesora Romana Michałowskiego, za opiekę naukową, inspiracje badawcze, za wyrozumiałość połączoną z życzliwą krytyką. Na pewno mają oni powody, by wyrazić Profesorowi wdzięczność. Jego bogaty dorobek pisarski stanowi rzadki dziś przykład oryginalnych badań poświęconych dziejom wczesnego średniowiecza, pozornie, jak mogłoby się wydawać, nadmiernie odległych od problemów nurtujących czasy współczesne, zbyt egzotycznych dla dzisiejszego czytelnika. Twórczość Romana Michałowskiego zadaje kłam tym stereotypom, dowodząc, że kluczem do poznania działań ludzkich może stać się analiza wydarzeń zachodzących w każdej epoce, że dzieje człowieka stanowią konsekwentny ciąg przyczynowo-sukrowy, że wreszcie istnieją stałe lub zmienne uczucia, pragnienia, potrzeby ludzkie, stanowiące siłę napędową historii.

Roman Michałowski zalicza się do grona uczniów jednego z najwybitniejszych uczonych w dziejach polskiej historiografii – Aleksandra Gieysztora. Po swoim mistrzu przejął wiele cech charakteryzujących nowoczesne badania historyczne. Z pewnością należy do nich widzenie przeszłości w szerokim kontekście dziejów powszechnych, jak również wykorzystywanie warsztatu naukowego innych dyscyplin – psychologii, socjologii historycznej, językoznawstwa. Podobnie jak Aleksander Gieysztor, Profesor Michałowski przywiązywał (i przywiązuje nadal) duże znaczenie do utrzymywania szerokich kontaktów międzynarodowych. Współpracował w Bonn z zespołem Karla Haucka, związał się z działalnością Institut für Wissenschaften w Münster, jest członkiem komitetu Repertorium Fontium Historiae Medii Aevi z siedzibą w Rzymie. Osobnym rozdziałem jego kariery naukowej była trzyletnia profesura na Uniwersytecie Paris IV – Sorbonne, połączona ze stanowiskiem dyrektora Centre de Civilisation Polonaise Uniwersytetu Warszawskiego.

Szerokie naukowe kontakty, znakomita znajomość źródeł, bogata inwencja twórcza Profesora, pozwoliły mu na zajęcie jednego z głównych miejsc w gronie historyków europejskich zajmujących się wczesnym średniowieczem. Jego liczne publikacje z reguły przynoszą ważne oryginalne osiągnięcia badawcze. Głównym tematem prac Profesora jest ukazywanie wpływu idei na organizację społeczeństwa, na jego sposoby zachowania, na tryb życia. Są to na pewno problemy zawsze aktualne. Przedstawiał je w rozprawach poświęconych świadomości społecznej elit plemiennych w Saksonii i w Galii merowińskiej, umiejętnie wykorzystując zawiłe teksty źródeł wczesnego średniowiecza i poddając je analizie semantycznej. Studium poświęcone kulturze politycznej *Princeps fundator* stanowi klasyczną już pozycję w dorobku naszej wiedzy dotyczącej mechanizmów kształtujących podstawy ideologiczne władzy w pierwszych stuleciach polskiej państwowości. Wydarzeniem dużej miary było wydanie fundamentalnej pracy o Zjeździe Gnieźnieńskim, nowatorskiego studium poświęconego psychologii władzy we wczesnym średniowieczu, ukazującego to wydarzenie na szerokim tle ogólnym ideologii i polityki w Europie łacińskiej przełomu pierwszego i drugiego tysiąclecia. Rozprawy Romana Michałowskiego przynoszą zawsze nowe propozycje badawcze, nowe próby wyjaśniania stosunków panujących u progu powstawania wspólnoty zwanej cywilizacją europejską. Jego poszukiwania dotyczące więzi społecznych, związków kształtujących stosunki międzyludzkie, nazwanych przez niego „koleżeńskimi”, badania relacji między fundatorami i beneficjentami darowizn, czy wreszcie inspirujące propozycje dotyczące typologizacji monarchii wczesnośredniowiecznych, w istotny sposób przyczyniają się do konstruowania nowatorskiej wizji początków wspólnoty europejskiej.

Profesor Michałowski – co także nie jest nadmiernie częstym zjawiskiem – cieszy się dużym uznaniem własnego środowiska. Pełnił funkcje senatora Uniwersytetu Warszawskiego, przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Historycznego tegoż Uniwersytetu, jest kierownikiem Zakładu Historii Średniowiecznej. Kontynuując najlepsze tradycje swego środowiska potrafi działać rozważnie, zajmując jasne, określone stanowiska w różnych, nie tylko naukowych sprawach, ale przyjmując do wiadomości – i do dyskusji – poglądy innych.

Szerokie horyzonty intelektualne, głęboka erudycja, otwartość na nowe propozycje badawcze stanowią podstawę sukcesów na polu dydaktyki uniwersyteckiej. Potrafił on zarazić pasją badawczą licznych młodych naukowców, czego dowodem jest niniejsza książka ofiarowana przez jego uczniów. Wszyscy oni – zjawisko nieczęste w działalności seminariów naukowych – pretendują do dalszej, znaczącej kariery akademickiej, już dziś stanowiąc wyróżniającą się kadrę badawczą. Uczniowie, koledzy, przyjaciele, wyrażają mu wdzięczność za jego twórcze, inspirujące badania, za wprowadzanie osiągnięć polskiej historiografii na forum badań międzynarodowych, za jego rolę w tworzeniu atmosfery przyjaźni i koleżeńskości współpracy w środowisku akademickim.